

Мр Душко М. Челић

Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим
седиштем у Косовској Митровици

СВОЈИНА МАНАСТИРА ВИСОКИ ДЕЧАНИ – ГОЛГОТА ИЛИ ЗАШТИТА?

Поступање албанског локалног „правосуђа“, под формалним кишобраном Привремене управе Уједињених нација на Косову и Метохији (УНМИК), у предметима против Манастира Високи Дечани, чији су предмет материјалноправни спорови поводом права својине на непокретностима које је Манастиру најпре било одузето спровођењем репресивних мера 1946. године, а потом мањим делом враћено уговором о поклону 1997. године, указује на злоупотребу у вршењу јавне власти и непостојање елементарних гаранција за остварење права на правично суђење. Само захваљујући сплету околности, путем којих је „правном гимнастиком“ у поступак, као заступник „тужилаца“, поново уведен УНМИК, Манастир Високи Дечани исходио је, у датим условима, релативно повољну првостепену одлуку.

Насиље над својином, као краљицом свих (стварних) права, комплементарно је одсуству владавине права на просторима Косова и Метохије, које се несметано остварује у условима „постконфликтног мира“, кроз делатност квазидржавних институција и праксу која игнорише општеприхваћене правне и цивилизацијске норме у сваком иоле уређеном друштву. Имајући то у виду, на дугом путу заштите и реституције права својине, Манастир Високи Дечани, Српску православну цркву на Косову и Метохији, као и грађане (пре свега српске националности), очекују бројна и непредвидива искушења.

Без обзира на (joш увек) актуелне правно-политичке расправе и „укриштање копаља“ у вези са правним статусом територије Аутономне покрајине Косово и Метохија, право на мирно уживање имовине, као део општецивилизацијског принципа владавине права, мора бити изван и изнад тих спорова, и као такво, неспорно.

Кључне речи: Манастир Високи Дечани; Право на мирно уживање имовине; Право на правично суђење; „Голгота својине“; Уговор о поклону; УНМИК „правосуђе“; „Специјална комора Врховног суда Косова“.

1. УВОД

1.1. Својина и право на мирно уживање имовине

Својина је не само правна, већ и цивилизацијска категорија. Питање својине је централно питање не само цивилноправне догматике, већ и, како то запажа један од корифеја српске цивилистике – Живојин Перић, централно питање људске културе.¹ Антрополошка, социолошка и историјска истраживања указују да људска заједница не може нормално функционисати ни опстајати, без правила која се односе на држање, коришћење и располагање материјалним добрима,² која су, следствено томе, најстарија цивилноправна правила.

Иако национални и међународни правни прописи не садрже целовито појмовно одређење права на мирно уживање имовине, систематским тумачењем правних извора, ово право би се могло дефинисати као право сваког имаоца (физичког и правног лица) на заштиту од противправног и неоправданог задирања јавних власти (државе) у овлашћења која чине садржину субјективних права на имовину.³ Суштина права на мирно уживање имовине је у (само)ограничењу односно (само)обавезивању јавних власти (државе), да имаоце неће противправно и неоправдано лишити или ограничити им својину или какво друго имовинско право. Наравно, ово (само)ограничење није апсолутно. Јавне власти могу, у јавном интересу, ограничити или, пак, одузети какво имовинско право под законом, или на основу закона, унапред одређеним условима.⁴ Разуме се, у случају Косова и Метохије, израз „јавне власти“ односио би се на сурогат-државне власти (УНМИК и самопрокламоване власти косовско-метохијских албанаца).

Као што се из наведеног дâ уочити, појам права на мирно уживање имовине, шири је од појма права својине. Тај појам обухвата читав спектар економских интереса који има имовинску вредност, а чији домаћај је Европски суд за људска права одредио кроз своју праксу.⁵ Може се рећи, да је реч о аутономном појму у режиму

¹ Ж. Перић, предговор у: Б. Недељковић, *Историја баштинске својине*, Београд 1931, V.

² Д. Николић, *Основни извори стварног права*, Нови Сад 2007, 5.

³ У том погледу, мислимо да је неоправдано уже појмовно одређење садржано у: В. Димитријевић, М. Пауновић, *Људска права*, Београд 1997, 295.

⁴ Вид. чл. 34 и чл. 11 Устава Републике Србије, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 98/06.

⁵ Иако се у чл. 1 Протокола 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Европска конвенција), у изворнику на енглеском језику користи термин *possessions*, његово значење се на српском језику ни у ком случају не исцрпљује у институту државине или, пак, својине. Уосталом, и у теорији

Европске конвенције о људским правима, толико посебном, да у нашој теорији има покушаја да се ово право (оригинално) назове и правом на мирно уживање имања.⁶

1.2. О Манастиру Високи Дечани

Манастир Српске павославне цркве – Царска лавра Високи Дечани, налази се у Метохији, између двеју историјских српских престоница: историјске духовне престонице – Пећи, и Призрена – историјске световне престонице Србије у доба династије Немањића. Саградио га је Краљ Стефан Урош Трећи, познатији као Стефан Дечански, у периоду од 1327 до 1335. године. Манастир Високи Дечани највећи је и најбоље очуван средњовековни српски манастир. То је монументална краљевска задужбина која у својој градитељској јединствености, представља складно прожимање елемената западног – романике и готике, и источног – византијског и моравско-српског стила.⁷ Сви зидови у унутрашњости храма прекривени су фрескама са саборним добро очуваним композицијама на којима је насликано око 10.000 појединачних ликова са више великих циклуса из историје хришћанства. Посебно се, по својој монументалности и вредности, истичу световни ликови који приказују владарску лозу Немањића.⁸ Као такав, Манастир је живи сведок духовног богатства и материјалне моћи српског двора и друштва уопште у првој половини XIV века и тадашњег специфичног уметничког израза заснованог на идејама у којима су се прожимали и преплитали утицаји истока и запада. У манастирској ризници чува се преко 150 изузетно вредних рукописних књига, међу којима и хрисовуље с почетка XIV века, задужбинске повеље Стефана Дечанског и Цара Душана, као и древне иконе од којих и пет првобитних олтарских из 1348. године.⁹ Организација Уједињених нација за образовање науку и културу (УНЕСКО), прогласила је 29. октобра 2004. године, манастирско здање спомеником светске културне баштине, наводећи између осталог, да су

енглеског говорног подручја влада становиште да *possessions*, у контексту чл. 1 Протокола 1 Европске конвенције, има широко значење које, поред права својине, укључује и друга права која имају економску вредност. О томе, више вид. F. G. Jacobs, R. C. A. White, *The European Convention on Human Rights*, Oxford 1996, 247.

⁶ Право на мирно уживање имања, у: В. Димитријевић, Д. Поповић, Т. Папић, В. Петровић, *Међународно право људских права*, Београд 2007, 267–281.

⁷ О архитектури манастирског храма Високи Дечани, вид. М. Чолак-Медић у: Б. Тодић, М. Чолак-Медић, *Манастир Дечани*, Београд 2008, 134–323.

⁸ О фрескосликарству манастирског храма Високи Дечани, вид. Б. Тодић у: Б. Тодић, М. Чолак-Медић, *Манастир Дечани*, Београд 2008, 326–502.

⁹ О садржини и уметничкој вредности предмета у манастирској ризници, више вид. М. Шакоћа, *Дечанска ризница*, Београд 1984.

„његове фреске драгоцен запис о животу у XIV веку“, а сама грађевина „истакнути пример развоја српске архитектуре која је објединила источно-византијске и западне средњовековне традиције“.¹⁰

Приликом оснивања манастира, Свети Краљ Стефан Дечански је, чувеном Дечанском повељом из 1330. године, Манастир Високи Дечани богато даривао. Дечанско властелинство је, уз хиландарско, био највеће манастирско феудално имање средњовековне Србије.¹¹ О величини имања, говори чињеница да је оно обухватало велики део Подримља, Метохије и предео Алтин на јужним падинама Проклетија у данашњој североисточној Албанији. Оно је обухватало 89 села која су, заједно са домаћинствима и именима њихових старешина, прецизно наведена у Дечанској повељи.¹² Ови подаци представљају најопсежнију ономастичку грађу у средњовековној Србији и указују да је читава територија дечанског властелинства у првој половини XIV века била, не само део српског државног, већ и економског, својинског и етничког простора.¹³ За дуге и тешке отоманске окупације, манастирски комплекс је физички и имовински десеткован, ипак, манастирска црква, са оригиналним фрескама из XIV века, у потпуности је сачувана. Манастир је преживео сукобе на Косову и Метохији за време бомбардовања НАТО пакта 1999. године и данас успева да се одржи у окружењу које није пријатељско, захваљујући војној заштити италијанских јединица у саставу КФОР-а.¹⁴ Нажалост, више од стотину православних цркава и манастира, од којих су многи саграђени у средњем веку, није преживело масовно и систематско албанско насиље, спроведено након што су управљање Косовом и Метохијом преузеле Уједињене нације, 10. јуна 1999. године.¹⁵

¹⁰ Из образложења одлуке Комитета УНСЕК-а за светску културну баштину WHC-04/28.COM/26.

¹¹ И. Арсић (ур.), *Косово у повељама српских владара*, Бања Лука – Београд 2000, 75.

¹² *Ibid.*

¹³ На поменути неспорни закључак, указује комплетан текст Дечанске повеље. Вид. Д. Богдановић, *Косово у повељама српских владара*, Београд – Бања Лука 2000, 76–121.

¹⁴ Након завршетка сукоба на Косову и Метохији и бомбардовања НАТО пакта, Манастир је гранатиран четири пута. Последњи напад догодио се 30. маја 2007. године. Вид. Билтен Информативне службе Епархије Рашко-призренске СПЦ, http://www.kosovo.net/news/archive/2007/March_30/1/html, 1. октобар 2013. Према незваничним подацима, који никада нису потврђени, у нападима албанских терориста погинуло је више италијанских војника, који су обезбеђивали манастир и чији контингент у саставу НАТО трупа на Косову и Метохији и данас обезбеђује ову светињу.

¹⁵ О размерама и трагичним последицама албанског насиља над српском културном и духовном баштином и вековним траговима српске цивилизације на Косову и Метохији, детаљно вид. *CRUCIFIED KOSOVO AND METOHIJA the holy Serbian land*, Belgrade 2007.

2. ГОЛГОТА СВОЈИНЕ МАНАСТИРА ВИСОКИ ДЕЧАНИ

2.1. „Револуционарно“ задирање у својину Манастира

Током векова турске окупације, и поред „имовинских привилегија“ гарантованих од централних власти, многе манастирске зграде су уништене, а велики део манастирског имања је узурпиран и одузет. Посебно су драматичне друштвене прилике по српско становништво и његове институције, па тиме и по опстанак Српске православне цркве и њених (не само) имовинских права на Косову и Метохији, биле за време Другог светског рата.¹⁶ Ипак, до 1946. године, према катастарским подацима, Манастир Високи Дечани је имао у својини 808 хектара земље, од чега 208 хектара обрадиве земље и 600 хектара под шумом.¹⁷ Ове непокретности налазиле су се у непосредној близини манастира, као и на подручју некадашњих срезова: Подримског, Ђаковичког, Пећког и Источког. Након Другог светског рата, новоустановљене комунистичке власти су, насилно спроводећи идеолошке идеје и гушећи друштво засновано на грађанским слободама и приватној својини, спровеле „револуционарну правду“ и у својинскоправној области.¹⁸ Тако је започела „голгота“ својине Манастира Високи Дечани која и данас траје. Позивајући се на одредбе Закона о аграрној реформи и колонизацији,¹⁹ као и Закона о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији,²⁰ Извршни обласни народни

¹⁶ Тежину тих прилика илуструје и чињеница да је Рашко-призренска епархија, како би спречила потпуно уништење храмова и добара под њеном јурисдикцијом, спас покушала да нађе у потчињавању митрополији тзв. Албанске православне цркве у Тирани. Изменом Устава тзв. Албанске православне цркве од 4. априла 1944. године, Епархија Рашко-призренска постала је *da iure*, део те цркве. Тадашњи Епископ рашко-призренски Серафим неколико пута је присуствовао Синоду тзв. Албанске православне цркве молећи за помоћ и заштиту. Није забележена никаква, макар вербална подршка митрополита Христофора, тадашњег старешине тзв. Албанске православне цркве. Вид. Ђ. Слијепчевић, *Српско-арбанашки односи кроз векове с освртом на новије време*, Минхен 1974, 289.

¹⁷ Подаци управе Манастира.

¹⁸ Да би се својински, као и друштвени односи у целини, могли изградити у складу са „новом идеологијом“, било је неопходно извршити прекид унутрашњег правног континуитета са претходном државом – Краљевином Југославијом. То је и учињено 25. октобра 1946. године, Законом о неважности правних прописа донетих до 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 86/46. Овом закону, који ће остати упамћен као јединствен пропис којим се укидају сви дотадашњи закони у једној земљи, донет је првобитно у облику одлуке АВНОЈ-а, 23. фебруара 1945. године.

¹⁹ Закон о аграрној реформи и колонизацији, *Службени лист ДФЈ*, бр. 64/45, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 16/46, 99/46, 101/47, 105/48, 19/51, 42-43/51, 21/56, 52/57, 55/57 и 10/65.

²⁰ Закон о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији, *Службени гласник НР Србије*, бр. 5/48, 11/49 и 34/56.

одбор за Космет је Манастиру Високи Дечани, без икакве накнаде, одузео својину на највећем делу непокретности.²¹ На ову одлуку, управа Манастира је благовремено поднела жалбу Обласном аграрном суду за Аутономну косовско-метохијску област са седиштем у Призрену, који је истог дана када је жалба поднета, потврдио предходну одлуку, чиме је одузимање права својине постало коначно и извршно.²² Према поменутим одлукама, од 187 хектара, 70 ари и 50 квадратних метара обрадивог земљишта и 515 хектара, 59 ари и 90 квадратних метара необрадивог земљишта (земљишта под шумама), Манастиру је „великодушно“ остављено у својину и на коришћење, свега 60 хектара земљишта.²³ Другим речима, Манастиру је одузето 157 хектара, 70 ари и 50 квадратних метара обрадивог земљишта и 485 хектара, 59 ари и 90 квадратних метара необрадивог земљишта!

О стварним размерама овог квазиправног насиља над својиним Манастира указује и чињеница да се 60 хектара земљишта, колико је Манастиру преостало, налазило на различитим локацијама и добрим делом на простору који су већ населили албански досељеници који су се, током Другог светског рата, населили из Албаније. Тако је Манастир задржао право својине на 5 хектара винограда, 0,5 хектара шумског земљишта и 0,5 хектара обрадивог земљишта у Великој Хочи, Општина Ораховац, затим у околини Дечана 9 хектара обрадивог и 30 хектара шумског земљишта, и најзад у селу Истинић, 15 хектара обрадивог земљишта.²⁴ Земљиште у селу Истинић највећим делом је било узурпирано од Албанаца досељених из Албаније, који су на њему изградили куће, економске и помоћне објекте и обрађивали га. Немајући никакве правне заштите нити могућности да врши својинска овлашћења, манастир је практично био приморан да се помири са фактичким стањем и да узурпаторима, по цени знатно испод тржишних коју су они једнострано одредили, „прода“ земљиште у Истинићу.²⁵ Намера ондашњих власти да манастир економски угрозе огледала се и у накнадној физичкој деоби

²¹ Одлука Извршног обласног народног одбора за Космет, бр. 176 од 28. јуна 1946. године, архив Манастира.

²² Одлука Обласног аграрног суда за Аутономну косовско-метохијску област, бр. 1716 од 28. јуна 1946. године, оверени препис, архив Манастира.

²³ Према одредбама чл. 8, тач. 2 Закона о аграрној реформи и колонизацији: „верским установама (црквама, манастирима, црквеним властима) већег значаја или веће историјске вредности оставиће се од садашњег њиховог поседа до 30 хектара обрадиве земље и до 30 хектара шуме“. Манастирима за које тадашње власти нису држале да су „од већег значаја или веће историјске вредности“, дозвољени максимум био је укупно 30 хектара земљишта.

²⁴ Подаци управе Манастира.

²⁵ *Ibid.*

и уситњавању манастирских земљишних парцела и накнадном одузимању око 12 хектара обрадиве земље у непосредној близини манастира. Корисник тог земљишта постала је земљорадничка задруга „Апико“ из Дечана. Такође, непосредно изнад манастирског здања накнадно је одузето неколико парцела шумског земљишта под столетном боровом шумом коју су, почетком XX века, засадили руски монаси.²⁶ На једном делу тог земљишта изграђен је мањи хотел и започета градња већег.

ОБЛАСНИ АГРАРНИ СУД
- ЗА КОСМЕТ -
Бр. 1716
28. VI 1946. год.

Обласни аграрни Суд за Космет и Метохију састављен од претседника Суда Миле Стругара, и судије Вељко Младеновић и Шеке Ајдина, на седници својој дана 28. VI 1946. године. Узео је у разматрање одлуку извршног Обласног Народног Одбора за Космет бр. 2649 од 28. VI 1946. године о експропријацији земљишта на поседу Манастира Високих Дечана у Дечанима среза Ваљевачког, та је нашао:

Да је Обласни Народни Одбор у свему поступио по прописима члан 16, 17, 18 и 19 Закона о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији Србије.

Да је правилно оцењено значање власника поседа у смислу члана 1 тачке 3 истог Закона.

Да власник поседа поседује обрадиве земље 187 хектара, 70 ари и 50 метара, а необрадиве земље 515 хектара, 59 ари и 90 метара.

Да је правилно власнику поседа оставио Законски максимум од 60 хектара од које 30 хектара необрадиве земље тј. шуме, а 30 хектара обрадиве земље, као манастиру веће историјске приједности.

Да је власник поседа у смислу члана 4 поменутог Закона сам изабрао половину од остављеног максимума, а другу половину му је одредио Месни Народни Одбор.

Да је правилно поступљено када му је одлуком одузето за земљишни фонд 643 хектара, 30 ари и 40 метара, од тога 157 хектара, 70 ари и 50 метара, а необрадиве 485 хектара, 59 ари и 90 метара.

Да је власник поседа изјавио жалбу на одлуку Месног Народног Одбора у Великој Хочи.

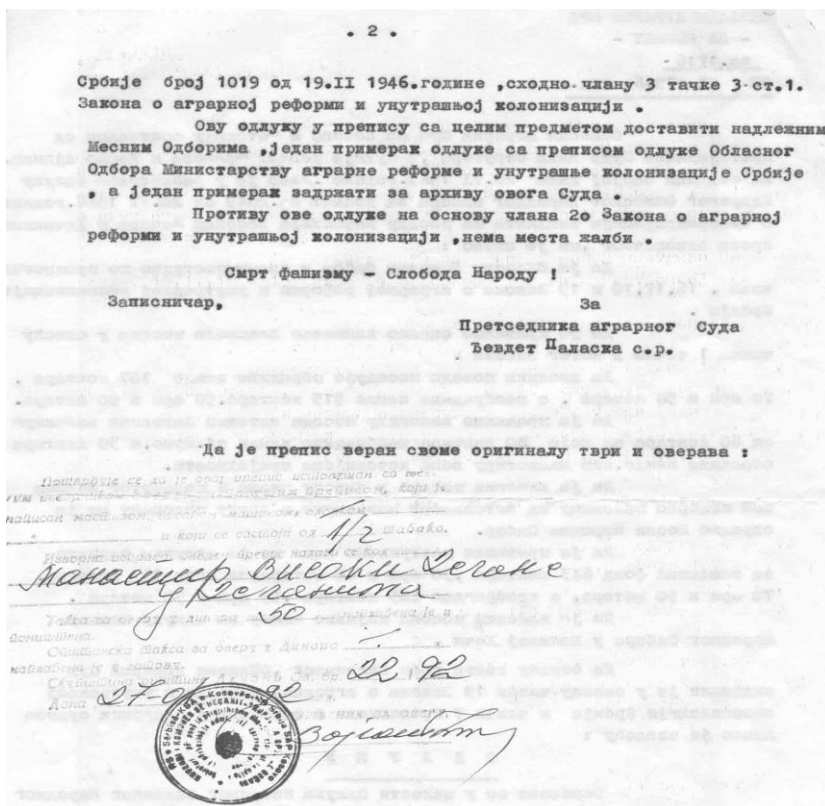
На основу свега горе изложеног, Обласни Аграрни Суд надлежан је у смислу члана 19 Закона о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији Србије и члана 7 Правилника о образовању аграрних судова донео је следећу:

О Д Л О Ж

Оснажава се у целости Одлука извршног Обласног Народног Одбора за Космет у Примерку, којем је извршена експропријација на поседу Манастира Високих Дечана среза Ваљевачког и стављена у земљишни фонд површина од 643 хектара, 30 ари, и 40 метара, земље, од које обрадиве 157 хектара, 70 ари, и 50 метара, а необрадиве 485 хектара, 59 ари и 90 метара, а власнику поседа остављено на име максимум површина од 60 хектара од које 30 хектара обрадиве – зиратне земље, а 30 хектара необрадиве – шуме, као манастиру веће историјске приједности а према рјешењу Министра за Аграрну Реформу и унутрашњу колонизацију

./.

²⁶ Манастиром Високи Дечани у једном краћем периоду, између XIX и XX века, стицајем компликованих историјских околности, управљала је Руска православна црква. Више о томе, вид. Д. Батаковић, *Дечанско питање*, Београд 2006.

Копија Обласног аграрног суда за Космет од 28. јуна 1946. год.
Извор: Архива Манастира Високи Дечани

Иначе, „револуционарним мерама задирања у својину“ Српска православна црква била је подвргнута на читавом простору ондашње Југославије, па и на просторима Косова и Метохије. Нажалост, нисмо успели да дођемо до прецизних података са које површине земљишта и у вези са којим другим непокретностима је извлашћена Српска православна црква на Косову и Метохији, но, свакако да је обим „револуционарног захватања у својину“ на непокретностима на Косову и Метохији, био драстичан. Према подацима Дирекције за реституцију,²⁷ Епархија рашко-призренска и косовско-метохијска СПЦ поднела је у законском року захтеве за враћање 120 хектара и 70 ари одузете пољопривредне земље, 4456 хектара шумског земљишта и 30 ари грађевинског земљишта, Дирекција за реституцију је донела решења о враћању укупно 4569 хектара и 30 ари земљишта, или 99,83

²⁷ Дирекција за реституцију основана је Законом о враћању (реституцији) имовине црквама и верским заједницама, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 46/06.

%.²⁸ Нажалост, реч је само о папирнатом али не и ефективном враћању, с обзиром на то да самозване власти на Косову и Метоији не признају акте власти Републике Србије ни у једној области, па ни у овој. Истина, није нам познато да је Република Србија предузела било какву активност не би ли донете правноснажне одлуке биле извршене. Епархија рашко-призренска и косовско-метохијска СПЦ такође је поднела захтеве за враћање 640 метара квадратних стамбених објеката и 300 метара квадратних пословних објеката (укупно 940 метара квадратних), но Агенција за реституцију није донела одлуку о враћању ни метра квадратног, чак и (само) у папирнатој форми.²⁹

2.2. Држава одузела – држава „поклонила“ одузето

Манастир је више пута захтевао враћање насилно одузетих својинских права. Нарочито је детаљан захтев упутио 1991. године тадашњи игуман Манастира, почивши Јустин Тасић, али ни тај захтев, као ни многи претходни, није био разлог за поступање ондашњих власти.³⁰ Након упорних настојања и преговора, 6. новембра 1997. године закључен је уговор о поклону између Републике Србије, као поклонодавца, и Српског православног манастира Царска лавра Високи Дечани, као поклонопримца, којим се Манастиру поклањају у својину непокретности у државној својини – земљиште и објекти који се на њему налазе у укупној површини од 23 хектара, 46 ари и 72 матара квадратних.³¹ Уговор је закључен при пуној сагласности и разумевању уговорних страна да се Манастиру у својину враћа део земљишта, које му је раније припадало, а које је репресивним мерама државе одузето. Институција поклона изабрана је као једини правно ваљани основ, с обзиром на то да у том тренутку није постојао правни оквир за реституцију, односно други правни основ који би омогућио враћање насилно одузете имовине.³² На основу

²⁸ Подаци са званичних електронских страница Агенције за реституцију, која је правни следбеник Дирекције за реституцију, [http://www.restitucija.gov.rs/slike/vracena-
imovina-spc-07-10.jpg](http://www.restitucija.gov.rs/slike/vracena-imovina-spc-07-10.jpg), 10. јун 2012.

²⁹ Подаци са званичних електронских страница Агенције за реституцију, која је правни следбеник Дирекције за реституцију, [http://www.restitucija.gov.rs/slike/vracena-
imovina-spc-07-10.jpg](http://www.restitucija.gov.rs/slike/vracena-
imovina-spc-07-10.jpg), 10. јун 2012.

³⁰ Подаци из архиве Манастира.

³¹ Чл. 1 Уговора о поклону, бр. 04 464-2914/97 од 6. новембра 1997. године, архив Манастира.

³² Закон о враћању (реституцији) имовине црквама и верским организацијама, ступио је на снагу 10. јуна 2006. године, међутим, услед правно спорног тумачења и неспровођења мандата Уједињених нација према Резолуцији СБ ОУН бр. 1244, његова примена на Косову и Метохији је неизвесна.

поменутог уговора и захтева Манастира, Републички геодетски завод – служба за катастар непокретности Пећ, усвојила је захтев за спровођење промена у катастарском оперативном листу КО Дечани у смислу уписа преноса права својине са Републике Србије на Српски православни манастир Царска лавра Високи Дечани.³³ У поседовном листу Републичког геодетског завода – Службе за катастар непокретности Пећ, Одсек Дечани, Српски православни манастир, Царска лавра, Високи Дечани, уписан је као „поседник“ свих парцела назначених у поменутом уговору о поклону.³⁴ Како на подручју Косова и Метохије, у то време нису постојали други јавни регистри непокретности (земљишне књиге), то су извршеним променама у катастарском оперативном листу КО Дечани, обављене све радње које је правно било могуће обавити у вези са начином стицања својине на предметним непокретностима. Тиме је Манастир Високи Дечани (поново) постао законити власник непокретности наведених у уговору о поклону.³⁵

2.3. Наставак голготе манастирске својине

Након сукоба на Косову и Метохији 1998–1999. године, и након НАТО агресије на нашу земљу, на Косову и Метохији уведена је привремена управа Уједињених нација на основу Резолуције СБ ОУН бр. 1244.³⁶ Током те управе на Косову и Метохији установљен је квазиправни систем независан од правног система осталог дела Републике Србије.³⁷ Саставни део тог система је квазисудски систем који на Косову и Метохији функционише од августа 1999. године.³⁸ Део тог система је и „општински суд у Дечанима“ коме је 2000. године Пчеларско предузеће „Апико“ из Дечана поднело тужбу про-

³³ Решење Републичког геодетског завода – Служба за катастар непокретности Пећ, бр. 02-952-01-1/98-2 од 3. фебруара 1998. године, архив Манастира.

³⁴ Препис поседовног листа бр. 138 издатог од Републичког геодетског завода – Служба за катастар непокретности Пећ, Одсек Дечани, бр. 952-01-1/97 издат 10. марта 1997. године, архив Манастира.

³⁵ Вид. чл. 33 Закона о основама својинскоправних односа, *Службени лист СФРЈ*, бр. 6/80 и 36/90 и *Службени лист СРЈ*, бр. 29/96.

³⁶ Вид. тач. 4 и 11 Резолуције СБ ОУН бр. 1244.

³⁷ О разлозима који аутора опредељују да поменути систем на Косову и Метохији назове квазиправним, детаљније вид. Д. М. Челић, „Косово и Метохија: протекторат, суштинска аутономија или независни ентитет?“, *Уставне промене у нас* (ур. З. Исавловић), Косовска Митровица 2004, 135–145.

³⁸ О настанку, функционисању и разлозима који аутора опредељују да поменути систем назове квазисудским, детаљније вид. Д. М. Челић, „Прилози о стању правосуђа на Косову и Метохији након увођења међународних цивилних и безбедносних снага под управом Уједињених нација“, *Криза и реформа правосуђа* (ур. В. В. Водинелић), Београд 2001, 88–105.

тив „Манастира Дечани“ као првотуженог, Општине Дечани као друготуженог и Републике Србије као трећетуженог.³⁹

Поступајући по наведеној тужби, „суд“ је донео „пресуду“ којом је поништио предметни уговор о поклону, утврдио да је власник предметне непокретности Пчеларско предузеће „Апико“ из Дечана и обавезао Првотуженог да предметне непокретности преда у државину Тужиоцу у року од 15 дана под претњом принудног извршења.⁴⁰ Истоветна „пресуда“ донета је и поводом тужбе Туристичког предузећа „Илирија“ из Дечана, с том разликом што се она односи на друге непокретности које су такође биле предмет истог уговора о поклону.⁴¹ Обе „пресуде“ су донете 28. јуна 2002. године, на исти дан када је, пре 67 година, Манастир лишен својине на предметним непокретностима. Као да су својим насиљем, на Видовдан, велики празник сећања српског народа на Светог цара Лазара и косовски завет, комунистичке и самопрокламоване власти косовско-метохијских Албанаца, желеле да пошаљу не само правну поруку онима противу којих су такви акти учињени. „Пресуде“ су донете у одсуству свих туженика, који су противправним поступањем „суда“ онемогућени да предузму било коју парничну радњу у првостепеним поступцима.⁴² Поступци су вођени на албанском језику, укључујући и језик на коме су израђени писмени отправци пресуда. Преводи на енглеском језику израђени су за потребе Привремене администрације Мисије Уједињених нација на Косову и Метохији (у даљем тексту: УНМИК). Образложења предметних „пресуда“ садрже низ правно неоснованих и контрадикторних ставова а бројне одлучне чињенице нису утврђене или су пак нетачно утврђене. Тако, у образложењу „пресуда“ наводи се да је „суд уложио све могуће правне напоре“ како би обезбедио учешће туженика у поступцима, међутим, чак је и сам УНМИК, чији је део у најширем смислу и „правосудни систем“ на Косову и Метохији, констатовао да у овим поступцима „остаје сумња да суд није марљиво поступао да осигура присуство тужене стране“.⁴³ У образложењима обеју „пресуда“ наводи се да Манастир

³⁹ С обзиром на то да тужба није достављена туженицима, о садржини тужбеног захтева можемо судити само посредно, из „пресуде Општинског суда у Дечанима Ц. Бр. 88/2001“ од 28. јуна 2002. године, превод са албанског на енглески језик, архив Манастира.

⁴⁰ Изрек I, II и III „пресуде“ наведене у предходној напомени.

⁴¹ „Пресуда Општинског суда у Дечанима Ц. Бр. 5/2000“ од 28. јуна 2002. године.

⁴² Првотужени – Манастир Високи Дечани је прво сазнање о донетој пресуди стекао 7. августа 2002. године из дневних новина на албанском језику „Koha ditore“, подаци управе Манастира.

⁴³ UNMIK – OSCE Mission in Kosovo and Metohija, Property rights in Kosovo and Metohija, 2002–2003, Pristina 2003, 76.

„није регистровао промену власништва у катастарским књигама након склапања уговора о поклону“, ⁴⁴ што је, као што смо показали, ⁴⁵ ноторна неистина и што указује на грубу повреду начела утврђивања истине у поступку, ⁴⁶ и више од тога, на дискриминационо поступање „суда“. ⁴⁷ „Суд“ је стао на становиште да поклонодавац – Република Србија није била власник предметних непокретности у моменту склапања уговора о поклону те да није могла ни пренети право својине Првотуженом – Манастиру Високи Дечани. Овакв закључак „суд“ је извео позивајући се на уредбу Специјалног представника Генералног секретара УН за Косово и Метохију „бр. 1999/24 О закону који се примењује на Косову и Метохији“, према којој се на Косову и Метохији „примењује закон који је био на снази на дан 22. марта 1989. године“. ⁴⁸ Како је Република Србија постала власник предметних непокретности на основу закона ⁴⁹ који је донет 1995. године, то је „суд“ нашао да тај правни основ на Косову и Метохији „није постојао“, односно да Република Србија није стекла право својине на предметним непокретностима. ⁵⁰ Следећи такву „логику“, „суд“ је установио да су предметне непокретности у друштвеној својини а како она „не може бити у промету“, то је и уговор о поклону ништав!? ⁵¹

Инспирисан поменутом уредбом, „суд“ је погазио вековни правни и цивилизацијски принцип да су права стечена на основу прописа важећих у тренутку стицања, законита, те да као таква уживају правну заштиту а не игноранцију, без обзира на каснију судбину (у овом случају „аброгацију“) тих прописа. ⁵² У „пресуди“ донетој на

⁴⁴ В. став 18 образложења „пресуде Општинског суда у Дечанима Ц. Бр. 88/2001“ и став 17 образложења „пресуде Општинског суда у Дечанима Ц. Бр. 5/2000“.

⁴⁵ В. напомене 31 и 32.

⁴⁶ Више о овом начелу в. Г. Станковић, *Грађанско процесно право, Прва свеска, Парнично процесно право*, Ниш 2010, 225–228.

⁴⁷ UNMIK – OSCE, 76.

⁴⁸ В. чл. 1(б) „УНМИК Уредбе бр 1999/24 О закону који се примењује на Косову“. О правној неоснованости „законодавне“ делатности Специјалног представника Генералног секретара УН за Косово и Метохију, детаљније: Д.М. Челић, 129–134.

⁴⁹ В. чл. 1 Закона о средствима у својини Републике Србије, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 53/95, 3/96, 32/97 и 44/99.

⁵⁰ Но, ни та чињеница није тачно утврђена, с обзиром да је, као што смо у овом тексту навели, манастиру предметно земљиште одузето и „прешло“ у државну својину, коначном пресудом Обласног аграрног суда за Аутономну косовско-метохијску област, 28. јуна 1946. године, (в. текст уз напомену бр. 19 и 20).

⁵¹ Став 19 образложења „пресуде Општинског суда у Дечанима Ц. Бр. 88/2001“.

⁵² Залуду је велики Валтазар Богишић у чл. 1005 Општег имовинског законика луцидно записао: „Што једном по закону стечеш, тврдо ти је баш и кад би се закон измјенио.“

основу тужбеног захтева Туристичког предузећа „Илирија“ из Дечана, „суд“ у квазиправно образлагање увлачи и политичке елементе констатујући да је уговор о поклону предметних непокретности био закључен „у време репресивних мера када су радници противправно истерани са посла и лишени основних права гарантованих међународним правним актима...“⁵³ У исту категорију образлагања спада и оцена „суда“ да је „*animus donandi*“ предметног уговора био забрањен јер се састојао у осиромашењу радника који су радили у (том) предузећу.⁵⁴ Врхунац контрадикторности у који „суд“ запада огледа се у томе што у образложењима обеју пресуда констатује да је спорна својина „друштвена“ и да поводом ње може постојати „само право коришћења“ а у изрецима истих пресуда „потврђује право својине“ у корист тужиоца!?!

„Општински суд у Дечанима“ је у поступцима који су предмет анализе у овом раду, очигледно вишеструко грубо прекршио право на правично суђење туженика.⁵⁵ Најпре, он је незаконитим поступањем онемогућио тужене да уопште учествују у поступцима, чиме је учињена битна повреда одредаба парничног поступка.⁵⁶ На тај начин он је нарушио равноправност странака у поступку што је један од суштинских елемената права на правично суђење.⁵⁷ Незаконитим поступањем „суд“ је повредио одредбе о службеној употреби језика и писма, тако што је читав поступак водио само на албанском језику.⁵⁸ „Суд“ је такође повредио дужност утврђивања материјалне истине, неистинито утврђујући спорне чињенице од којих је зависила основа-

⁵³ Став 18 образложења „пресуде Општинског суда у Дечанима Ц. Бр. 5/2000“.

⁵⁴ Став 10 образложења „пресуде Општинског суда у Дечанима Ц. Бр. 5/2000“.

⁵⁵ Право на правично суђење је сложено право које се састоји од читавог низа права правног субјекта која се детаљно регулишу процесним нормама у сваком конкретном правном поретку, као што су: право на правну заштиту пред независним, непристрасним и законом установљеним судом, право на суђење у разумном року, право на јавну расправу, равноправност страна у поступку, право на приступ суду, итд. Свако од ових права састоји се, опет, бројних посебних процесних правила – гаранција, која имају за циљ да обезбеде остварење права на правично суђење. Тако, на пр. правила о надлежности судова, о избору, разрешењу, имунитету искључењу и изузећу судија, о начину додељивања предмета итд, имају за непосредни циљ да обезбеде право на независно и непристрасно суђење.

⁵⁶ В. чл. 354, ст. 2, т. 6 тада важећег Закон о парничном поступку, *Службени лист СФРЈ*, бр. 4/77 и др.

⁵⁷ Суштину права на равноправност странака у поступку чини „разумна могућност представљања њиховог случаја суду под условима који њега или њу неће довести у неповољнији положај у односу на другу страну. Међу странама мора да се успостави правична равнотежа“. (Случај *De Haes и Gijesles* против Белгије, нав. према: *Naula Mole – Catharina Harby, Право на правично суђење*, Београд 2003, 90.)

⁵⁸ В. чл. 103 тада важећег Закона о парничном поступку.

ност захтева,⁵⁹ напротив, постоји озбиљна сумња да је за потребе ових парница „креирана пожељна истина“, тако што су кривотворени или нетачно приказани поједини подаци о праву својине на делу предметних непокретности.⁶⁰ Поменути „суд“, према квазиправном систему који је на Косову и Метохији установио УНМИК, није ни био надлежан да одлучује о предметним тужбеним захтевима.⁶¹ Упркос томе, као и изричитим одлукама УНМИК-а, упућених поводом наведених парница „Општинском суду у Дечанима“, он се упустио у мериторно одлучивање о тужбеним захтевима.⁶²

Одлучујући по жалбама прво и трећетужених (друготужена, Општина Дечане, не само да се није жалила, већ је на главним расправама признала тужбене захтеве), „Окружни суд у Пећи,“ као другостепени суд, укинуо је пресуде Општинског суда у Дечанима и предмете вратио првостепеном суду на поновно одлучивање.⁶³ „Суд“ је оценио да су жалбе „неосноване“ а то значи да није уважио наводе жалби да је „дошло до битних повреда одредби парничног поступка, погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и погрешне примене материјалног права“. „Суд“ је поменуте пресуде поништио позивајући се на одредбу чл. 2 и чл. 354, ст. 2, т. 8 тада важећег Закона о парничном поступку, нашавши да „тузилац није захтевао поништење уговора о поклону“, као и да „неуредном доставом није дата могућност туженима да се изјасне пред судом.“⁶⁴ Тиме је од свих почињених повреда права на правично суђење у парницама које су биле предмет жалбеног поступка, „суд“ прихватио само оне који се односе на пропуштање уредног достављања као и на прекорачење начела диспозиције, односно прекорачење граница тужбених захте-

⁵⁹ В. чл. 7 тада важећег Закона о парничном поступку.

⁶⁰ Тако се у ст. 6 образложења „пресуде Општинског суда у Дечанима Ц. Бр. 88/2001“, наводи да је део предметне непокретности „1932. године према изводу из катастарске евиденције, био у својини Zume Gjikotaј, Sali, Bajram и Muse Iberhysaj и Rame Osa“, и ако је реч о оним парцелама које су 1946. године одузете Манастиру и које су вековима било део Манастирског имања.

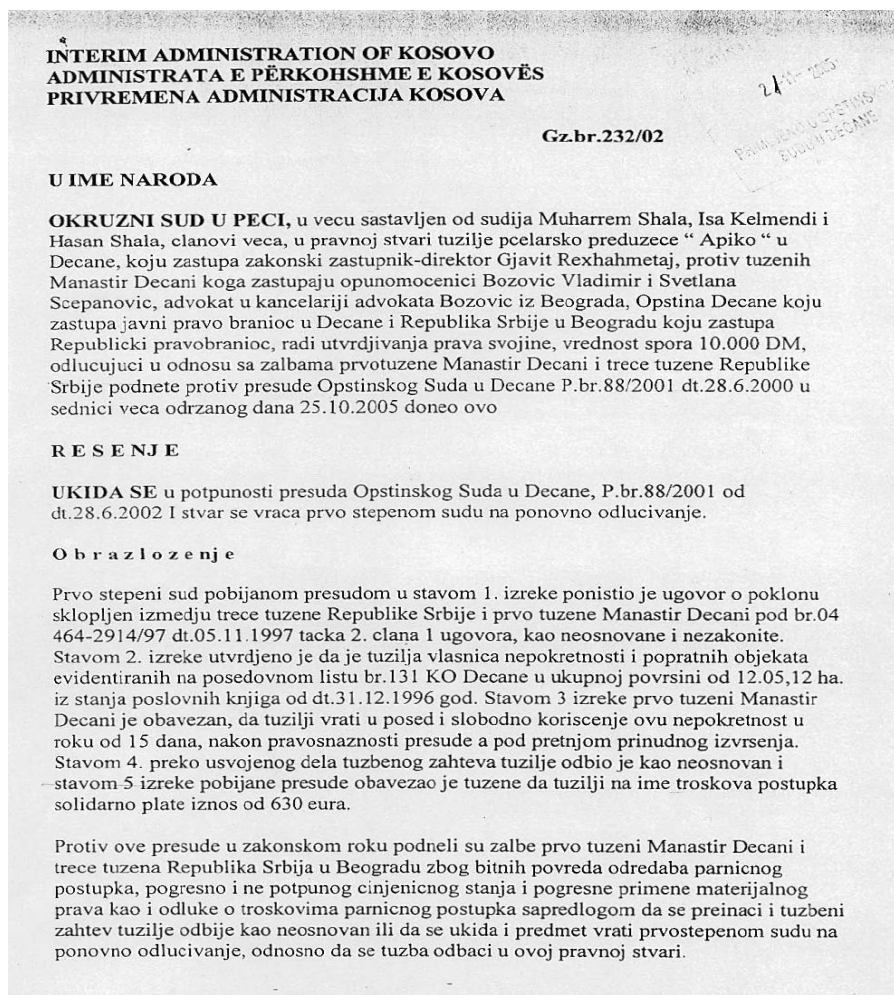
⁶¹ Према чл. 4 (д) „УНМИК Уредбе бр. 2002/13 О оснивању посебне коморе Врховног суда Косова за питања која се односе на косовску поверилачку агенцију“, стварна надлежност за одлучивање о парницама ове врсте припада посебном петочланом већу судија Врховног суда Косова и Метохије од којих су тројица судија страни држављани које са посебне листе именује Специјални представник Генералног секретара УН за Косово и Метохију.

⁶² Одлука Специјалног представника Генералног секретара УН за Косово и Метохију, Бернара Кушнера, бр. 1545678 од 28. јуна 2000. године, архива Манастира.

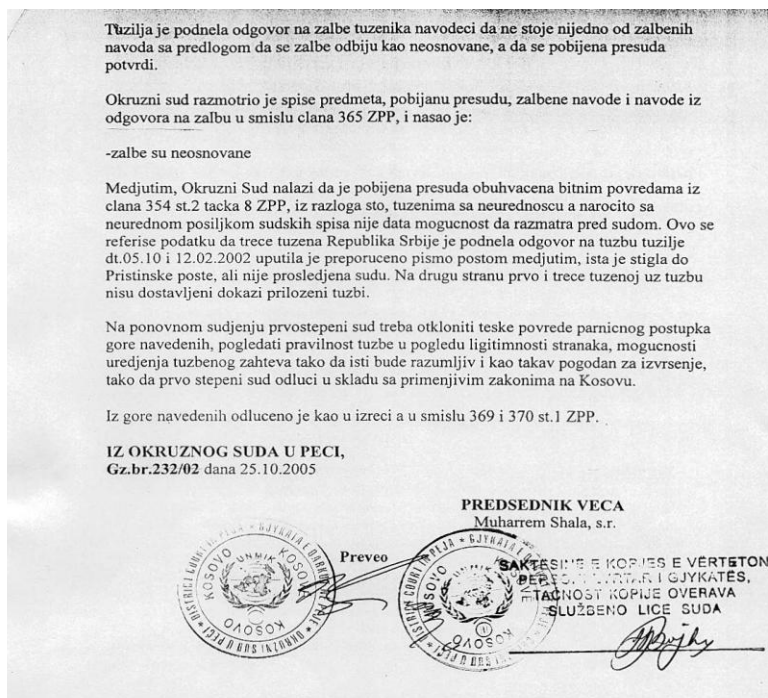
⁶³ „Пресуде Окружног суда у Пећи Гз. Бр. 231/02 и Гз. Бр. 232/02“ од 25. децембра 2005. године, званичан превод са албанског на српски језик, архив Манастира.

⁶⁴ Из образложења „пресуда“ наведених у предходној напомени.

ва.⁶⁵ Упркос неразумном и абוזовном поступању „Општинског суда у Дечанима“, као и стварној ненадлежности на основу квазиправне регулативе УНМИК-а, „другостепени суд“ вратио је предмете на поновно одлучивање истом „суду“. Уосталом, према поменутој регулативи УНМИК-а, ни „Окружни суд у Пећи“ није био стварно надлежан за поступање у овим правним стварима.⁶⁶

⁶⁵ Interesantno je da tуженици у жалбама нису навели да је „првостепени суд“, доносећи пресуде наведеног садржаја, прекорачио границе тужбених захтева и тиме повредио начело диспозитивности. Они то нису ни могли учинити јер им тужбе нису ни биле достављене!?!
⁶⁶ В. текст уз напомену бр. 59.

*Копија решења „Окружног суда у Пећи“ од 25. 10. 2005. год.
Извор: Архива Манастира Високи Дечани*

У међувремену, бележимо неуспешан покушај да се питање одузете својине Манастира Високи Дечани, реши вансудским путем – путем извршне власти Специјалног представника Генералног секретара ОУН за Косово и Метохију. Његове „извршне наредбе о враћању имовине манастиру Високи Дечани, бр. 2008/16 и 2008/21“, Скупштина општине Дечани, на седници одржаној 4. јуна 2008. године, једногласно је одбила да спроведе, не признајући власт УНМИК-а.⁶⁷

⁶⁷ „Скупштина општине Дечани једногласно је одбила да примени одлуку, шефа УНМИК-а, бр. 2008/21, о враћању имовине Манастиру Високим Дечанима, прекинула све контакте за представницима УНМИК-а у Дечанима и одлучила да се не преноси имовина у власништво манастира до одлуке надлежних судова, У предлозима општинске Радне групе, формиране на претходном заседању локалне скупштине, који су данас прихваћени, налаже се Општинској скупштини и Општинској администрацији да не предузимају никакве кораке у циљу испуњавања извршне одлуке бр. 2008/16 и бр. 2008/21, да се не преноси имовина у власништво манастира. Одлуку ће донети, како се каже, компетентни судови, док се не прогласи Закон о имовини. Прекидају се сви контакти са УНМИК-овим представницима Патриком Бусеом и Луисом Перезом Сегнинијем као „главним изазивачима манипулација“. Скупштина је о овој одлуци обавестила све локалне и међународне институције на Косову и позвала владику Теодосија и особље манастира „да заједно доприносе миру, политичкој стабилности и општем благостању“. Извршном одлуком бр. 2008/16 и бр. 2008/21, шеф УНМИК-а је

2.4. Искра правде у бескрајном тунелу (не)правде

„Косовска повереничка агенција“,⁶⁸ поступајући у складу са чл. 4(д) „УНМИК Уредбе бр. 2002/13 О оснивању посебне коморе Врховног суда Косова и Метохије за питања која се односе на

стање манастирског катастра вратио на ситуацију из 1999. године пошто су у међувремену без икакве судске пресуде и одлуке УНМИК-а општинске власти фалсификовале катастарске податке Манастира и из чијег су власништва избрисали скоро 50 % имовине манастира. Реч је о 24 хектара земље које је још пре рата, 1997. године, Влада Србије вратила манастиру. УНМИК је пре извршне одлуке спровео истрагу и установио да је извршена илегална преправка катастра на штету Манастира. Игуман манастира Владика Теодосије јуче је званично тражио од катастра у Дечанима да изда нову катастарску листу у складу са извршном одлуком шефа УНМИК-а пошто је прошао рок од 10 дана за кориговање података. Општински службеници су одбили да то ураде уз образложење да не признају власт УНМИК-а. Абдуљ Мужкољај, вођа ветерана, који је и раније организовао сличне протесте, јуче је физички претио Патрику Бусеу представнику УНМИК-а у Дечанима након што је јуче са четворицом телохранитеља упао у његову канцеларију.“ Вид. Вест „КиМ радија“ из Приштине, објављена 4. јуна 2008. године на страници: <http://www.radiokim.net/index.php?cid=3,7,3158&sqr=imovina>.

Извршном одлуком бр. 2008/21 од 17. маја 2008. године, Специјални представник је одлучио „да се уписи у катастру који су поништени Извршном одлуком бр. 2008/16 замењују уписима из катастарских књига који поновно успостављају и у складу су са поседовним листом бр. 138 (Н95-01-1/97) који је издала Канцеларија за катастар земљишта, одељење у Пећи 10. марта 1998. године. Даље је наведено да ће у складу са горе поменути, Српски православни манастир Високи Дечани наставити неометано да ужива право поседа над земљишним парцелама 301 до 312 (садашњи поседовни лист бр. 131), земљишним парцелама бр. 494, 495, 502, 503, 522, 523, 524, 528, 1104, 1105 и 1106 (садашњи поседовни лист бр. 237) и земљишном парцелом бр. 943 (садашњи поседовни лист бр. 119). У случају доношења меродавне пресуде у погледу власничких права у вези са дотичним земљишним парцелама од стране надлежног суда на Косову после решавања текућег поступка пред Косовском агенцијом за имовину, катастарске књиге ће бити усклађене са таквом пресудом.“

⁶⁸ „Косовска повереничка агенција“ („КПА“) је тело које је формирао УНМИК, поменим „уредбом“, са делокругом да „заступа и управља предузећима у друштвеној својини“. У пракси, ова „агенција“ је, супротно Резолуцији СБ ОУН бр. 1244, као и „кровним УНМИК-овим прописом“ – „Уставним оквирима за привремену самоуправу на Косову“ од 2001. године, спроводила приватизацију друштвених предузећа на Косову и Метохији. „Модел приватизације“ коју је спроводио УНМИК („КПА“), имао је ефекат *de facto* експропријације законито стечених имовинских права над свим субјектима приватизације на територији АП Косова и Метохије, мимо поштовања елементарних, а камоли општеусвојених међународних правних стандарда. Она је у суштини представљала нелегално задирање у имовинска права акционара, власника, поверилаца и имаоца управљачких права, без претходног дефинисања јавног интереса, процене сразмере задирања у појединачна права ради остваривања тог (недефинисаног) јавног интереса и без правичне/тржишне накнаде.

До престанка рада „КПА“, јуна 2008. године, спроведено је 30 кругова „продаје“ предузећа у којима је „продато“ 418 „нових“ предузећа и 36 „продаја“ имовине предузећа кроз ликвидацију. Од 46.145 хектара пољопривредног земљишта којим је управљала „КПА“ на почетку мандата, до завршетка мандата „продато“ је 23.930.912 хектара. На основу 454 уговора о „продаји“ имовине „КПА“ је до краја мандата прибавила средства у износу од 355,932,505 евра. (Подаци Канцеларије за Косово и Метохију Владе Републике Србије).

косовско-метохијску поверилачку агенцију“, поменуте предмете пренела је у надлежност „посебној комори врховног суда Косова за питања која се односе на косовску агенцију за приватизацију“. Поменута „посебна комора“ је 27. децембра 2012. године, одбила тужбе „Д.П. Апико“ из Дечана и „Д.П. ХТП Илирија“ из Дечана, против Манастира Високи Дечани, као неосноване.⁶⁹

Одлучујући утицај на овакву пресуду имало је правно мишљење „суда“ да не постоји правни континуитет између („КПА“) основане наведеном „уредбом“ УНМИК-а, и „Косовске агенције за приватизацију“, које су сецесионистичке албанске власти у АП Косово и Метохија установиле „Законом о Косовској агенцији за приватизацију“, по коме „КПА“ престаје да постоји а његове надлежности прелазе на новосновану „Косовску агенцију за приватизацију (КАП)“ која је орган тзв. Републике Косово.⁷⁰ Директна последица таквог правног схватања одразила се на питање ко је „легални“ заступник тужилаца – поменутих „друштвених предузећа“. Како је још јуна 2008. године, „КПА“ престала да постоји, то је канцеларија УНМИК-а за правне послове, према схватању „суда“, „обавезујуће и више се не може доводити у питање“.⁷¹

Поступак је окончан „судским поравнањем“ закљученим између заступника тужиоца – Канцеларије за правна питања УНМИК-а, и туженог – Манастира Високи Дечани, закљученог записнички пред „судом“ 15. новембра 2012. године. С обзиром на то да у истраживачком раду поводом овог текста, нисмо успели да дођемо до списка предмета, о садржини поравнања можемо судити само посредно – на основу садржине поменутих „пресуда“. Имајући то у виду, претпостављамо да је Манастир Високи Дечани, одустао од полагања права својине на неким од катастарских парцела које су биле предмет спора и поступка.

Чини се, да је само захваљујући сплету околности, путем којих је „реинкарнирана“ улога УНМИК-а у управљању и заступању (још увек) неприватизованих привредних субјеката (друштвених предузећа) на Косову и Метохији, као и постигнутом „поравнању“, поступак имао колико-толико повољан конач по Манастир Високи Дечани.

⁶⁹ Вид. „пресуде Посебне коморе врховног суда Косова за питања која се односе на Косовску агенцију за приватизацију, бр. СЦЦ-08-0226 и бр. СЦЦ-08-0227“, од 27. децембра 2012. године.

⁷⁰ Вид. чл. 1.2 „Закона о Косовској агенцији за приватизацију“, *Службени лист тзв. Републике Косово*, бр. 19/11, од 21. септембра 2011. године.

⁷¹ Вид. „пресуде Посебне коморе врховног суда Косова за питања која се односе на Косовску агенцију за приватизацију“, бр. СЦЦ-08-0226 и бр. СЦЦ-08-0227“, од 27. децембра 2012. године.

Ипак, промене у катастру непокретности у Дечанима, на основу ове „пресуде“, до дана предаје овог рада, према нашим сазнањима, још увек нису спроведене, односно, ова „пресуда“ није извршена. Отежавајућа околност у погледу њеног извршења лежи у чињеници да извршење тог „поравнања“ не спада у надлежност „Посебне коморе“. „Посебна комора није надлежна за извршење чак ни својих „решења“ и/или „пресуда“. Редовни судови надлежни су за захтеве за извршење. Обавезујућа природа поравнања између странака не мења ту чињеницу. Уколико странке желе да изврше своје поравнање, оне су слободне да предузму потребне радње пред управним органима предочавањем записника који су потписале кад је реч о њиховом поравнању постигнутом пред „Посебном комором“ у овом предмету, који је суд оверио и доставио им заједно с овом пресудом. У случају непридржавања поравнања од стране управних органа, оне могу да ставе своје приговоре у управном поступку. Иначе, странке могу да траже извршење ове пресуде пред надлежним редовним судом ако и кад она постане коначна. Вреди напоменути да би и такав захтев за извршење био ван надлежности „Посебне коморе“.⁷² Из цитираног, недовољно јасног дела „пресуда“, може се закључити да у погледу извршења „судског поравнања“, односно, „пресуде“, Манастиру Високи Дечани предстоји ништа мање неизвестан и мукотрпан пут: покушај да у управном поступку исходи упис права својине у катастар непокретности, у случају (извесног) одбијања, жалба другостепеном управном органу,⁷³ а у случају (извесног) одбијања, односно, коначног негативног исхода у управном поступку, предстоји вођење управног спора. Наравно, предходно је неопходно да поменуте „пресуде“ постану коначне, што у овом часу још није извесно, с обзиром на то да постоји могућност улагања жалбе „жалбеном већу врховног суда Косова за питања која се односе на косовску агенцију за приватизацију“, а након тога и могућност подношења „уставне жалбе“ тзв. уставном суду Косова.

Тако се „пресуде Посебне коморе врховног суда Косова за питања која се односе на косовску агенцију за приватизацију, бр. СЦЦ-08-0226 и бр. СЦЦ-08-0227“, од 27. децембра 2012. године, чине тек као искра наде у тунелу бескрајном (не)правде.

⁷² *Ibid.*

⁷³ Другостепени управни поступак пред „Косовском агенцијом за катастар непокретности“.

*Снимак парцела које су предмет „спора“
(парцеле уквирене жутом и црвеном бојом).
Извор: Архива Манастира Високи Дечани*

3. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Као неприкосновено универзално људско право, право својине односно право на мирно уживање имовине, на Косову и Метохији не ужива елементарне правне и фактичке гаранције, са перспективом да се њено угрожавање, поготово на непокретностима, настави у облику системског и етнички мотивисаног. Насиље над својином, као „краљицом свих (стварних) права“ у условима „постконфликтног мира“, остварује се кроз квазидржавне институције и праксу која игнорише општеприхваћене правне и цивилизацијске норме.

Поступање албанског локалног „правосуђа“, под формалним кишобраном УНМИК-а, у предметима против Манастира Високи Дечани, чији су предмет материјалноправни спорови поводом права својине на непокретностима које је Манастиру најпре било одузето спровођењем репресивних мера 1946. године, а потом враћено уговором о поклону 1997. године, указује на непостојање елементарних гаранција за остварење права на правично суђење. Ово право било је гарантовано, како унутрашњим правним поретком који је у време

поступања судова у Дечанима и Пећи било на снази,⁷⁴ тако и једностраним квазиправним самообавезивањем УНМИК-а.⁷⁵ У пракси, то самообавезивање није одмакло даље од пуке декларације.

Само захваљујући сплету околности, угледу монашке заједнице и упорном деловању неформалне „монашке дипломатије“, путем којих је правном гимнастиком у поступак поново уведен УНМИК, Манастир Високи Дечани исходио је повољну одлуку поводом спора над одузетим па мањим делом у својину враћених земљишних парцела. Имајући у виду опште поражавајуће стање људских права на Косову и Метохији, које указује на постојање институционалног насиља и етничке дискриминације над Србима и њиховим малобројним институцијама на Косову и Метохији, као и да се делатност квазисудског система самопрокламованих власти на Косову и Метохији није издигла изнад те суморне друштвене реалности, на дугом путу заштите и реституције права својине, Манастир очекују још бројна и непредвидива искушења. Ако је својина овог надалеко чувеног манастира, препознатљивог на карти светске културне баштине, доживела оно о чему смо покушали да назначимо у овим редовима, поставља се питање каква је судбина имовинских права осталих субјеката, а пре свега Срба на Косову и Метохији?⁷⁶

На крају, вратимо се почетној идеји. Без обзира на (још увек) актуелне правно-политичке расправе и „укрштање копаља“ у вези са правним статусом територије Аутономне покрајине Косово и Метохија, право на мирно уживање имовине, као део општецивизациј-

⁷⁴ Вид. чл. 22 Устава Републике Србије од 28. септембра 1990. године.

⁷⁵ Према чл. 3.2 (б) и 3.3 „Уредбе бр 2001/9 о уставном оквиру за привремену самоуправу на Косову и Метохији“, од 15. маја 2001. године, Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода у непосредној је примени на Косову и Метохији. Дакле, много пре него што је ступањем на снагу закона о њеној ратификацији, 3. јануара 2004. године, она постала део правног поретка на читавој територији Србије.

⁷⁶ О размерама насиља и безвлашћа у коме су жрве била и права на непокретностима, говори и податак да, од укупно 2.575.448. катастарских парцела, колико према подацима Републичког геодетског завода – Службе за катастар непокретности на Косову и Метохији, обухвата катастар непокретности на Косову и Метохији, више од милион основних катастарских јединица у својини Срба (обрадиво земљиште, ливаде и шуме), је узурпирано, што износи 38,83 % свих катастарских парцела на Косову и Метохији! Вредност ових непокретности процењује се на око 50 милијарди долара. (Република Србија, Министарство за Косово и Метохију, *Стратегија одрживог опстанка и повратка на Косово и Метохију* – необјављен текст, Београд 2010, 10–11.)

ског принципа владавине права, мора бити изван и изнад тих спорова, и као такво, неспорно.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Арсић, Ирена (ур.), *Косово у повељама српских владара*, Бања Лука – Београд 2000;
2. Батаковић, Душан, *Дечанско питање*, Београд 2006;
3. Димитријевић, Војин, Пауновић, Милан, *Људска права*, Београд 1997;
4. Димитријевић, Војин, Поповић, Драгољуб, Папић, Татјана, Петровић, Весна, *Међународно право људских права*, Београд 2007;
5. Jacobs, Francis G., White, Robin C. A., *The European Convention on Human Rights*, Oxford 1996;
6. Naula, Mole, Catharina, Harby, *Право на правично суђење*, Београд 2003;
7. Недељковић, Бранислав, *Историја баштинске својине*, Београд 1931;
8. Николић, Душан, *Основни извори стварног права*, Нови Сад 2007;
9. Слијепчевић, Ђоко, *Српско–арбанашки односи кроз векове с освртом на новије време*, Минхен 1974;
10. Станковић, Гордана, *Грађанско процесно право, Прва свеска, Парнично процесно право*, Ниш 2010;
11. Тодић, Бранислав, Чолак-Медић, Милка, *Манастир Дечани*, Београд 2008;
12. Челић, Душко М., „Косово и Метохија: протекторат, суштинска аутономија или независни ентитет?“, *Уставне промене у нас* (ур. З. Исаиловић), Косовска Митровица 2004;
13. Челић, Душко М., „Прилози о стању правосуђа на Косову и Метохији након увођења међународних цивилних и безбедносних снага под управом Уједињених нација“, *Криза и реформа правосуђа* (ур. В. В. Водинелић), Београд 2001;
14. Шакота, Мирјана, *Дечанска ризница*, Београд 1984.

Правни прописи и остали извори

1. Билтен Информативне службе Епархије Рашко-призренске СПЦ, http://www.kosovo.net/news/archive/2007/March_30/1/html;
2. Закон о аграрној реформи и колонизацији, *Службени лист ДФЈ*, бр. 64/45, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 16/46, 99/46, 101/47, 105/48, 19/51, 42-43/51, 21/56, 52/57, 55/57 и 10/65;
3. Закон о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији, *Службени лист НР Србије*, бр. 5/48, 11/49 и 34/56;
4. Закон о враћању (реституцији) имовине црквама и верским заједницама, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 46/06;

5. Закон о неважности правних прописа донетих до 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 86/46;
6. Закон о основама својинскоправних односа, *Службени лист СФРЈ*, бр. 6/80 и 36/90 и *Службени лист СРЈ*, бр. 29/96;
7. Закон о парничном поступку, *Службени лист СФРЈ*, бр. 4/77;
8. Закон о средствима у својини Републике Србије, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 53/95, 3/96, 32/97 и 44/99;
9. Извршна одлука Специјалног представника Генералног секретара ОУН за Косово и Метохију, бр. 2008/16;
10. Извршна одлука Специјалног представника Генералног секретара ОУН за Косово и Метохију, бр. 2008/21;
11. Одлука Извршног обласног народног одбора за Космет бр. 176 од 28. јуна 1946. год, архив Манастира;
12. Одлука Обласног аграрног суда за Аутономну косовско-метохијску област, бр. 1716 од 28. јуна 1946. год, архив Манастира;
13. Резолуција Савета безбедности Организације уједињених нација, бр. 1244;
14. Република Србија, Министарство за Косово и Метохију, *Стратегија одрживог опстанка и повратка на Косово и Метохију*, необјављен текст, Београд 2010;
15. Уговор о поклону између Републике Србије и Српске православне цркве – Српског православног манастира Царска лавра Високи Дечани, бр. 04 464-2914/97 од 6. новембра 1997. године, архив Манастира;
16. Устав Републике Србије, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 98/06;
17. „Закон о косовској агенцији за приватизацију“, *Службени лист тзв. Републике Косово*, бр. 19/11;
18. „Пресуда Окружног суда у Пећи Гз. Бр. 231/02 и Гз. Бр. 232/02“, од 25. децембра 2005. год., званичан превод са албанског на српски језик, архив Манастира;
19. „Пресуда Окружног суда у Пећи Гз. Бр. 232/02“, од 25. децембра 2005. год., званичан превод са албанског на српски језик, архив Манастира;
20. „Пресуда Општинског суда у Дечанима Ц. Бр. 5/2000“, од 28. јуна 2002. год., превод са албанског на енглески језик, архив Манастира;
21. „Пресуда Општинског суда у Дечанима Ц. Бр. 88/2001“, од 28. јуна 2002. год., превод са албанског на енглески језик, архив Манастира;
22. „Пресуда Посебне коморе врховног суда Косова за питања која се односе на косовску агенцију за приватизацију“, бр. СЦЦ-08-0226 бр. СЦЦ-08-0227", од 27. 12. 2012. године;
23. „Пресуда Посебне коморе врховног суда Косова за питања која се односе на косовску агенцију за приватизацију“, бр. СЦЦ-08-0227, од 27. 12. 2012. године;

24. „УНМИК Уредба бр. 1999/24, О закону који се примењује на Косову“;
25. „УНМИК Уредба бр. 2002/13, О оснивању посебне коморе Врховног суда Косова и за питања која се односе на косовску поверилачку агенцију“;
26. *CRUCIFIED KOSOVO AND METOHIIJA the holy Serbian land*, Belgrade 2007;
27. <http://www.radiokim.net/index.php?cid=3,7,3158&sqr=imovina>;
28. <http://www.restitucija.gov.rs/slike/vracena-imovina-spc-07-10.jpg>;
29. UNMIK – OSCE Mission in Kosovo and Metohija, *Proprety rights in Kosovo and Metohija*, 2002–2003, Pristina 2003.

Duško Čelić, LL.M.

Faculty of Law, University of Priština with temporary seat
in Kosovska Mitrovica

PROPERTY OF THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH MONASTERY HIGH DECANI – SUFFERING OR PROTECTION?

Summary

Actions of UNMIK "Justice system" in proceedings against the Monastery of Decani, which are the subject of substantive disputes regarding the rights of ownership of real estate by the monastery (originally taken from the monastery by the implementation of repressive measures in 1946 and then returned to a lesser extent under the Contract of Gift in 1997) indicate the lack of basic guarantees for the exercise of the right to peaceful enjoyment of property and the right to a fair trial. Judgment of "EULEX's Special Chamber of the Supreme Court of Kosovo" from 2012 sheds new light on the (in)ability to protect property of the Serbian Orthodox Church in Kosovo and Metohija.

Key words: *Decani Monastery; The right to peaceful enjoyment of possessions; The right to a fair trial; Golgotha "property"; Deed of gift; UNMIK "justice"; "Special Chamber of the Kosovo Supreme Court".*